

Селянкіна Аліна Вадимівна

студентка 1-го курсу магістратури Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ РОЗКРАДАННЯ ТА ВИКРАДЕННЯ МАЙНА ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Поняття «розкрадання» та «викрадення» майна існують в кримінальному праві та в кримінальному законодавстві вже досить давно. Кожне з них було застосоване в Кримінальному кодексі, але в різні часи. Не дивлячись на це в теорії виникають різні точки зору щодо розмежування цих понять.

Багато вчених займалися питаннями розкрадання та викрадення майна Антонюк Н.О., Бажанова М.І., Владимиров В.О., Кочої С.М., Кривоченко Л.М., Крігер Г.А., Кундеус В.Г., Матишевський П.С., Панов М.І. та багато інших.

В літературі висловлені декілька позицій щодо розмежування понять «розкрадання» та «викрадення». Перша позиція полягає в зрівнянні даних понять, визначення їх, як однакових. Кочої С.М. звертає увагу на спільне походження слів та наявність спільного кореню, що може вказувати на ідентичність «розкрадання» та «викрадення», як діянь, а отже і термінів, які використовуються для їх позначення [1, с. 110]. Матишевський П.С. висловлює схожу думку про синонімічність даних слів та те, що вони виражають одне поняття. У зв'язку з цим він визнає недоцільним виділення із поняття «викрадення» та його використання [2, с. 50-51].

Деякі вчені, наприклад представники харківської школи Кривоченко Л.М., Панов М.І., вважають не доцільним навпаки використання поняття «розкрадання». Так як розкрадання використовувалося щодо посягань на державне чи комунальне майно, а викрадення щодо посягань на особисте майно громадян. З моменту прийняття Кримінального кодексу України в 2001 році всі види власності підлягають однаковій кримінально-правовій охороні, через те розкрадання було виключене з кодексу. Виходячи з цього деякі вчені прийняли рішення про відсутність необхідності в даному терміні взагалі та почали використовувати конструкцію — обернення майна на власну користь чи користь інших осіб. На мою думку така конструкція може слугувати критерієм для класифікації злочинів проти власності, але є занадто ускладненою. А необхідність в існуванні двох термінів одночасно існує, так як розкрадання є родовим поняттям і допомагає структурно класифікувати корисливі злочини проти власності.

Третя позиція полягає у необхідності використання двох термінів та неоднаковості їх змісту, але серед представників цього підходу також є розбіжності. Антонюк Н.О., як представник такої позиції, вважає що поняття «розкрадання» і «викрадення» співвідносяться як частина і ціле, тобто розкрадання є більш широким поняттям і включає в себе інші, у тому числі і викрадення [3, с. 307]. Але в своїй роботі він досить обмежено розглядає поняття «викрадення», через це його висновки щодо співвідношення як частини і цілого є правильними тільки відносно злочинів проти власності.

В свою чергу такий вчений як Кундеус В.Г., що також підтримує третю позицію, досліджує викрадення більш ширше, не лише в рамках злочинів проти власності, але й щодо людини, предметів з особливим режимом обігу. Кожне з цих понять тією чи іншою мірою ширше за інше, але у якійсь мірі вони можуть і збігатися за обсягом. Збіг за обсягом категорій «викрадення» і «розкрадання» відбувається при вчиненні викрадення майна (ст.ст. 185, 186, 187, 188¹ КК), а в інших випадках існує розкрадання без викрадення (ст.ст. 190, 191 КК) і викрадення без розкрадання (ст.ст. 146, 262, 297, 308, 312, 313, 357, 362, 410, 432, 444 КК) [4, с. 15]. З науковою позицією Кундеуса В.Г. можна погодитись, тому що вона максимально точно визначає співвідношення понять «розкрадання» та «викрадення». Через те, що нас цікавлять саме злочини проти власності умовно будемо вважати їх частиною і цілим.

Розкрадання — це протиправне одержання чужого майна, право на майно чи майнових благ на власну користь чи користь інших осіб, яке вчиняється з корисливим мотивом чи метою проти або поза волею власника чи іншого володільця. Якщо говорити простіше, то це протиправне отримання чужого майна, права на майно чи майнових благ для себе або третіх осіб. А в свою чергу викрадення — це розкрадання яке полягає у протиправному фізичному вилученні особою чужого майна з фондів власника, поза або проти його волі, або волі особи яка володіє цим майном на законних підставах.

Тобто розмежування цих понять може виходити з логіки розмежування в радянській доктрині. Викрадення це вилучення чужого майна, що не належить особі та щодо якого вона не мала жодних законних повноважень. А розкрадання може виражатися викраденні, а також отриманні майна, права на майно чи майнових благ, які особа не вилучає сама, а які надходять в результаті незаконного використання вв'язаного майна чи майна що перебувало у віданні, в результаті добровільної передачі володільцем майна або самостійної передачі майна, як результат вимоги. Тобто викрадення без ознак розкрадання полягає в отриманні майна за рахунок дій самого потерпілого.

Дані поняття можна розмежувати за предметом: у розкраданні — це чуже майно, право на майно чи майнові блага, а викраденні — це лише майно. За способом вчинення: розкрадання без ознак викрадення — з

використанням дій самого володільця майна, викрадення — з обов'язковим вилученням. Різниця полягає в тому, що при викраденні особа негайно вилучає майно та розпоряджається їм на власну користь чи користь інших осіб, а при розкраданні без ознак викрадення особа добровільно чи поза волею отримує майно від власника чи володільця.

Класифікація злочинів проти власності залежить від визначення понять «розкрадання» та «викрадення» та від того які злочини підпадають під те чи інше поняття. Злочини проти власності можна поділити на корисливі та некорисливі злочини. Корисливі в свою чергу можна поділити на розкрадання майна та злочини без ознак розкрадання. Розкрадання як підгрупа корисливих злочинів проти власності в свою чергу ще поділяється на форми відповідно до способу вчинення розкрадання. Розкрадання виражається у формі: 1) викрадення, 2) вимагання, 3) обману, 4) зловживання довірою, 5) привласнення майна, 6) привласнення шляхом зловживання службовим становищем, 7) розтрата, 8) розтрата зловживаючи службовим становищем, 9) заволодіння майном зловживаючи своїм службовим становищем.

Викрадення в свою чергу також розподіляється на форми за способом вчинення. Виділяють викрадення: таємне, відкрите, шляхом нападу, шляхом самовільного використання. В літературі виникають дискусії щодо віднесення розбою та викрадення води, електричної або теплової енергії до викрадення майна. Хоч в диспозиції ст. 187 ККУ відсутнє поняття «викрадення», але вказано на мету заволодіння майном, що передбачає його вилучення, так як насилля яке згадується при розбої чи загроза такого насилля направлені на негайне фізичне заволодіння майном. Тому в даному випадку заволодіння можна трактувати як протиправне фізичне заволодіння, що і є вилученням такого майна. Даний злочин відрізняється від інших тому що вважається закінченим з моменту нападу і акцент з вилучення майна переходить на такий напад. Таке переміщення акценту пов'язане з суспільною небезпечністю діяння, тому не можна стверджувати, що даний злочин не є формою викрадення майна лише через усічений склад діяння. З таким висновком згодні Крігер Г.А. [5, с. 99] та Матишевський П.С. [2, с. 33].

Що ж до статті 188¹, то тут законодавець визначив в назві та диспозиції форму викрадення, тому відносити цей злочин до іншої групи не є обґрунтованим та логічним. Предметом цього злочину є специфічне майно — грача або питна вода та електрична або тепла енергія. Майно, як предмет злочину повинно мати такі ознаки: 1) юридична ознака — право на майно належить певному власнику або особі, якій воно на законній підставі ввірене, знаходиться у її веденні чи під її охороною, причому для винного майно є чужим; 2) економічна ознака — майно має становити певну матеріальну цінність, мати певну вартість; 3) фізична ознака — це предмети, речі, які можна вилучити, привласнити, спожити, пошкодити, знищити тощо [6, с. 174].

Електрична та теплові енергія відповідно до Закону України «Про електроенергетику» є товарною продукцією, призначеною для купівлі-продажу. Тобто має економічні ознаки, є вартість, відокремлення від природи, так як виробляється на електростанціях та іншими способами, та задовольняє потреби суспільства. Вода також має є відокремлена від природи та має свою вартість, через те що вона нагрівається чи очищується та постачається через спеціальні водопроводи. Також має фізичні ознаки, так як може бути спожита, та юридичні так як є чужим для винного, належить спеціальним підприємствам-постачальникам. Самовільне використання полягає у протиправному (безприладів обліку або з їх пошкоджень) безоплатному вилученні з фондів власника, без його згоди або поза його згодою. Тобто особа одночасно вилучає майно й використовує його на власну користь, тобто споживає. Таким чином можна стверджувати, що викрадення майна вчиняється в чотирьох формах.

Розмежування понять «викрадення» і «розкрадання» майна необхідне для класифікації та систематизації злочинів проти власності, для встановлення характеру дій та наслідків злочинів, що є відповідними формами розкрадання чи викрадення. Таке розмежування має і практичне значення так як допомагає встановити особливості злочинів проти власності та допомагає уникнути плутанини з окремими категоріями чи термінами та допомагає краще їх розуміти.

Список використаних джерел

1. Кочои С.М. Ответственность за корыстные преступления против собственности / С.М. Кочои. — М., 2000.
2. Матышевский П.С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления / П.С. Матышевский. — К.: Юринком, 1996. — 240 с.
3. Антонюк Н. «Розкрадання» та «викрадення»: співвідношення понять / Н. Антонюк // Проблеми державотворення і захист прав людини : матеріали XVIII регіональної наук.-практ. конф. (м. Львів, 26–27 січня 2012 р.). — Л., 2012. — С. 305–307.
4. Кундеус В. Г. Кримінально-правова характеристика викрадення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.юридичних наук: спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Кундеус Владислав Геннадійович. — Харків, 2004. — 19 с.
5. Кригер Г. А. Квалификация хищений социалистического имущества. — М. : Юрид. лит., 1974. — 336 с.
6. Кримінальне право України : особливачастина : підручник / за ред. М. І. Бажанова, В. В. Стаписи, В. Я. Тація. — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : ЮрінкомІнтер, 2005. — 544 с.

Ключові слова: розкрадання, викрадення, розмежування, співвідношення, класифікація.

Науковий керівник: асистент Кедик В. П.